

Binnentuin stapelen

Bijzondere binnenplaats houdt historie Boxtels kasteel levend

Geïnspireerd op erfgoed, maar met moderne uitvoering

Wie ooit bij kasteel Stapelen in Boxtel is geweest, herinnert het zich ongetwijfeld: het imposante labrynt op de binnenplaats. De verkoop van het kasteel aan een investeerder markeert het einde van de bewoning door ridders, adellijken en geestelijken. Het labrynt laat een blijvende herinnering achter van de laatste bewoners. De Hovenier blikt terug met de betrokken partners.

Auteur: Kelly Kuenen

Ruim honderd jaar geleden betrokken de paters Assumptionisten het kasteel Stapelen in Boxtel. De binnenplaats vormt het middelpunt van het kasteel en staat in verbinding met alle ruimtes in en om het gebouw, waaronder de kapel, de ridderzaal en de appartementen van de paters. In het kader van het 100-jarig verblijf van de paters in het kasteel werd de binnenplaats opnieuw ingericht, naar een ontwerp van landschapsarchitect Edith Kolkman uit Boxtel. Het ontwerp voor de *cour* is

bijzonder omdat het geïnspireerd is op religieus erfgoed, terwijl de betekenis alledaags is en de uitvoering eigentijds.

Edith Kolkman: 'Nadat het kasteel verbouwd was, werkte ik op verzoek van de paters Assumptionisten aan het reconstructieontwerp van het omliggende park met eeuwenoude bomen (Park Stapelen, dat samen met percelen van andere eigenaren Stadslandgoed Stapelen vormt, red.).

Ik kwam daardoor bijna dagelijks in het park en vond dat het plein er niet goed uitzag. Ik heb aangegeven dat bij een verbouwd kasteel ook een goed plein hoort en een eerste idee uitgewerkt in een schets. Daar werd enthousiast op gereageerd. Omdat het een monument betreft en je niet zomaar iets mag aanpassen, is het idee onder meer voorgelegd aan de welstandscommissie. Alle betrokkenen reageerden enthousiast, dus werd het project gerealiseerd.'

Ontwerp

Er werd gekozen voor een ingetogen plein met een labyrint, uitgevoerd in hagen en met een natuurstenen rand. Het patroon van het stenen vloerlabyrint in de kathedraal van Chartres vormde hiervoor de inspiratie. Kolkman had veel vrijheid bij het ontwerp en kwam zelf op het idee een labyrint te maken, vertelt ze. 'Ik vind het altijd bijzonder om naast een ruimtelijk ontwerp ook een speciale "laag" te ontwerpen. De centrale haagfiguratie is een labyrint. Dit is de laag van bezinning en weerspiegelt de missie van de paters. Tegelijkertijd verbindt het labyrint de verschillende bouwstijlen van het kasteel en vormt dit het centrum van alle activiteiten.'

In de religie staat een labyrint van oudsher symbool voor het pad van bezinning. Het heeft één ingang en leidt je vervolgens naar het centrum van het labyrint; je vindt je weg altijd. Het pad dat je bewandelt, dient voor gebed, meditatie of berouw en is een plaats voor vrede en rust. Kolkman: 'Bij een labyrint is de belangrijkste activiteit het lopen en het beleven van het labyrint zelf. Je betreedt het met een vraagstuk of probleem en door de route al mediterend af te leggen, is het aan het einde van de route – in het centrum – opgelost.' Op vier punten om het labyrint heen werden in de natuurstenen rand spots ingebouwd. Deze markeren de noord-zuidcoördinaten van een kompas, zodat de lopers de juiste koers volgen op het pad van bezinning.

In het centrum van het labyrint ligt een gedenksteen. Deze maakt deel uit van een reeks gedenk-

stenen op de historische as in Boxtel. Die werd in 2005 aangelegd en refereert aan het verleden van de plaats. De as begint bij de Petrusbasiliek in Boxtel en loopt vandaaruit naar het kasteel, een kilometer verderop. Alle stenen bevatten een sleutel en een merlet – een vogel die vaak in wapens te zien is. Beide symbolen verwijzen naar het wapen van Boxtel en komen in elke gedenksteen in de stad terug.

De laatste steen op de route bevond zich voor de ophaalbrug, maar werd voor dit project naar het centrum van het labyrint verplaatst. Hierin is in het midden ook het logo van de paters Assumptionisten verwerkt. Daaromheen staat de tekst: 'Wie mij volgt, dwaalt niet rond in de duisternis', afkomstig uit het evangelie volgens Johannes. De steen komt goed tot zijn recht in het centrum van het labyrint, vanwege het inschrift, maar ook vanwege de afmetingen. Centraal wilde Kolkman namelijk een niet al te hoog element, zodat dit vanbuitenaf niet zichtbaar is.

Aanleg

Bij het project waren ook civieltechnisch adviseur Wim Geukemeijer en aannemer Blommeij Groenprojecten betrokken. Blommeij Groenprojecten uit het Noord-Brabantse Gemonde won het project met een aanneemsom van ruim 40 duizend euro via een onderhandse aanbesteding, waarbij drie regionale bedrijven werden uitgenodigd om in te schrijven. Blommeij Groenprojecten diende in te schrijven met een plan van aanpak en een open offerte en moest de plannen presenteren.

Het bedrijf werkt met zes vaste krachten en richt zich op het hogere segment. Als lid van de Vereniging van Erfgoedhoveniers heeft het ervaring met dergelijke projecten. Projecten die in de pijpleiding zitten, zijn een landgoed in Sint Oedenrode en een kloostertuin in hartje Den Bosch. 'Bij dergelijke projecten kom je niet weg met alleen maar inplanten. Deze tuinen moeten goed zijn en blijven tot in lengte van dagen, eventueel met tussentijdse aanvulling. Je moet ver vooruitdenken', aldus eigenaar Teun van der Meijden.

Uitdagingen

Ook in dit project werd vooruitgedacht. Er kwam veel voorwerk bij kijken en er waren de nodige uitdagingen op het gebied van planning, denkwerk en logistiek, vertelt Van der Meijden. Zo werden de natuurstenen #Lbuestone\$-randen uitgetekend en in de fabriek op maat gemaakt op basis van een vooraf ingediende tekening. Alle materialen moesten vervoerd worden over de brug die over de kasteelgracht hangt. Ook de cirkels waren een precies werkje. Met gps en een touwtje vanaf het centrum werden alle tegels en kinderkoppen precies in een cirkelvorm gelegd. De kinderkoppen uit het oorspronkelijke plein zijn hiervoor hergebruikt.

Er mocht, behalve voor de bomen, niet dieper dan 60 centimeter gegraven worden. 'In de grond bevonden zich mogelijk archeologische resten. Daarom moesten we voorzichtig te werk gaan met graafwerk', vertelt Van der Meijden. 'In de grondlaag kon je mooi de afzetting zien, waar de grond

De gedenksteen, met daarin iconen van het wapen van Boxtel, het symbool van de paters en een verwijzing naar Johannes

De vier spots markeren de noord-zuidcoördinaten

foto: edith kolkman

Teun van der Meijden

Edith Kolkman

in het verleden geroerd is en waar niet. We hebben een stukje van een oude fundering gevonden. Er is verder niks mee gedaan; de muur is ingetekend en vervolgens is dit deel dichtgestraat. Wel is vanwege deze vondst de locatie van een van de bomen aangepast.

Het ontwerp is zo gemaakt dat het labirint op een 'groene punaise' lijkt als je komt aanlopen; pas als je dichterbij komt, zie je dat het een labirint is. In het ontwerp werd gekozen voor *Gleditsia* vanwege de open, transparante structuur van de kroon. Kolkman: 'Ik wilde graag een geveerde bladboom. Een leuke bijkomstigheid is dat *Gleditsia* ook wel "valse christusdoorn" wordt genoemd. De hagen werden gemaakt van *Taxus*. Ook werd een groenblijvende *Pinus* aangeplant en, op verzoek van een van de paters, een tulpenboom (*Liriodendron*). 'Deze pater vond het erg jammer dat er bloeiend groen wegging; daarom is er iets bloeiends teruggeplant.' Bij het hekwerk bij de entree staat *Hortensia* 'Limelight'; tegen de muren van het kasteel groeien rozen.

Betrokken bewoners

Bijzonder was ook dat de hoveniers rekening moesten houden met de activiteiten op de locatie zelf. Zo moest er rust zijn tijdens de mis van de paters. Ook diende het kasteel tijdens de werkzaamheden regelmatig als trouwlocatie, zodat het er ondanks de werkzaamheden netjes uit moest zien. Dat betekende dat er tussentijds, maar ook aan het einde van elke dag moest worden opgeruimd.

In het kasteel woonde ten tijde van de werkzaamheden een aantal paters. De paters toonden zich erg enthousiast over het project, vertelt Van der Meijden, en in de twee maanden dat het bedrijf er bezig was, werden elke dag wel vragen gesteld.

'We zijn een paar weken bezig geweest met de voorbereidingen en hebben de paters vanaf het begin bij het ontwerp en de voorbereidingen betrokken. Ook hebben we nog twee keer een tussentijdse presentatie verzorgd.'

Door die betrokkenheid van de paters bij het project in Boxtel ontstond het idee om bij volgende projecten omwonenden actief op de hoogte te brengen, vertelt Van der Meijden. 'Als we nu ergens aan een tuin werken, stoppen we bij omwonenden kaartjes in de bus, waarop we de werkzaamheden aankondigen en vertellen dat ze gerust even binnen mogen lopen als ze overlast ondervinden. Dat gebeurt nu regelmatig. Moet dat zo? Of: Kan dat niet anders?, vragen ze dan. We kunnen nu zorgen voor overleg en begrip. Sinds we dat doen, krijg ik nooit meer boze mailtjes of telefoontjes.'

Verkoop

Het project in Boxtel werd al in 2012 gerealiseerd. Blommeij Groenprojecten verzorgde het groen gedurende twee jaar. Daarbij werden de hagen in vorm gesnoeid en op hoogte gebracht. Daarna werd het onderhoud overgedragen aan de tuinbaas van het kasteel. Onlangs werd kasteel Stapelen verkocht aan een particuliere koper, die het plan zou hebben er een woon- en zorgcomplex in te realiseren, zo meldden diverse media in september. Het labirint zal daarmee een stille getuige blijven van een bijzonder periode. Of het park toegankelijk blijft voor bezoekers, is onbekend. Hoewel Van der Meijden weet te melden dat de toegangspoorten op dit moment gesloten zijn, gaf de investeerder eerder aan wel van plan te zijn het gebied open te laten voor publiek. Het is te hopen dat dit gebeurt, zodat ook het grote publiek kan blijven genieten van dit bijzondere werk.

Het labirint heeft immers een enorme aantrekkingskracht op het publiek, zowel jong als oud, vertelt Kolkman. 'Jonge kinderen beginnen gelijk te lopen of te rennen door het haagfiguur. De paters genoten daar destijds enorm van. Ook ik kreeg energie door het ontwerpen en realiseren van deze bijzondere buitenontmoetingsplaats, waar mensen op een natuurlijke manier kunnen rusten en zich ontspannen.'

Be social

Scan of ga naar:

www.vakbladdehovenier.nl/article/28137/bijzondere-binnenplaats-houdt-historie-boxtels-kasteel-levend